

АНГЛИЙСКО-БЪЛГАРСКИ ПРЕВОД НА ЮРИДИЧЕСКА ЛЕКСИКА ОТ СЕМАНТИЧНОТО ПОЛЕ НА СОБСТВЕНОСТТА

Ирина Димитрова

Резюме

Статията представя някои особености при английско-българския превод на термини от семантичното поле на собствеността и обсъжда предизвикателствата, пред които е изправен преводачът на юридически текст. Семантичното поле е ограничено единствено до термини на английски език, свързани с пълноправната собственост, като не претендира за изчерпателност. Очертанията на полето са неравни поради наличието на полисемантични термини със значения, които попадат както в полето на пълноправната собственост, така и в съседни семантични полета, като например това на владението, което е елемент от правото на собственост. За разграничителен критерий между семантичното поле на собствеността и тези на нейните елементи служи понятието за степента на упражняван контрол от притежателя на вещта. На лексикално равнище, от друга страна, това „разграничение“ се проявява в зависимост от конотативните връзки, които даденият термин установява с други елементи на текста и контекста. Многозначността на понятия в близък контекст, съчетана с културни и правни системни различия между двата езика, както и императивната необходимост от семантична и интеркултурна прецизност, формират комплексното естество на предизвикателствата пред преводача на юридически текст.

Ключови думи: юридически превод, семантично поле, собственост, владение.

Ирина Димитрова –
Нов български университет,
София, България

doi.org/10.33919/flcy.24.4.10

Ирина Димитрова

На практикуващите преводачи в областта на юридическия превод е известно, че нерядко думи от общия английски придобиват специализирани значения в юридически контекст, като правната област може да борави и с лексика от ежедневната употреба. Това обстоятелство само по себе си е предизвикателство и за англоговорящите на собствения им език, макар и да се предполага, че те имат повече възможности за преодоляването му от говорещите го като чужд. Английският език се създава и обогатява на базата на принципа на икономичност на езика – една и съща дума приема множество различни значения, разграничени от контекста, в който се използват. По принцип, наличието на множество значения на една и съща дума, които са до голяма степен различни помежду си, съпроводени и от контекст, който ги оразличава и затвърждава като такива, редуцира вероятността от комуникативни недоразумения. В българската лексикологична литература (речници – онлайн и печатни издания, научни статии по темата) липсва пълнота по посока на набора от различни преводи на термини от юридическата област, като често те остават и без превод и се изписват на английски език в българския текст или се превеждат, но английският термин се „прикрепя“ за тях в бележка в скоби или под линия. Това се обуславя и от различните правни традиции, към които генеалогично се отнасят и двата езика. Българският език попада в гражданскоправната или още известна като „кодифицирана“ или „континентална“ традиция (характерна за повечето страни в континентална Европа, Русия, Япония и др.), а английският език попада в общоправната или англосаксонската правна традиция (характерна за Англия, САЩ и Британската общност) (Бъркли Лоо, 2010), но поради своята разпространеност може да бъде в контакт и с гражданскоправната или смесени правни системи. Този проблем съществува и в англоговорящите страни, когато двете правни традиции се срещат, или смесват по различни поводи (Нидерландия, Канада и др.). Настоящата статия прави опит да посочи възможните преводи и да очертае предизвикателствата пред преводача на правни термини.

АНГЛИЙСКО-
БЪЛГАРСКИ ПРЕВОД
НА ЮРИДИЧЕСКА
ЛЕКСИКА ОТ
СЕМАНТИЧНОТО ПОЛЕ
НА СОБСТВЕНОСТТА

ни от семантичното поле на собствеността, а именно: *ownership*, *title*, *fee simple*, *freehold* и *dominion*. Посочените термини са свързани с правото на собствеността, като пълноправна собственост.

Терминът *ownership* означава право на собственост и често се превежда по-кратко – „собственост“ в смисъл правата на пълноправния собственик, свързва се с най-високата степен на контрол върху вещта или обекта. Възможна е и персонификация на понятието и превод „собственик“ или „собственици“ (Америкън Херитидж Дикшънъри, 2022). За разлика от термина *property*, който също има превод „собственост“, *ownership* няма смисъл на имущество, вещи, които се притежават, докато *property* няма смисъл на „собственик“ или „собственици“. Терминът *proprietorship*, от друга страна, също означава „собственост“, подобно на *ownership* и като права, и като персонифициране на собствеността, но неговото поле на употреба е в бизнес контекст. Производните *owner* и *proprietor* са синоними с еднакво значение и превод – „собственик“, но с различен конотативен нюанс по отношение на употребата. Терминът *proprietor* се използва по-често в бизнес контекст, като индикира не само правото на собственост, но и активно участие в бизнеса, докато *owner* конотира единствено правата на собственика, като в контекста на бизнеса не означава, че лицето зад това понятие се ангажира с друга дейност в бизнеса, освен че е собственик. Терминът *proprietor* е част от словосъчетанието *sole proprietor* – в превод „едноличен търговец“, което добре илюстрира конотативната разлика.

Други термини, които се свързват с пълен контрол и пълноправна собственост са *title*, *fee simple*, *freehold* и *dominion*. Терминът *title* е често използвана дума в общия английски с латински произход от *titulus* – „надпис“, „етикет“, „билет“, „афиш“, „заглавие“, „титла на честта“ (Онлайн Етимолоджи Дикшънъри, 2001-2024), от които латински значения в съвременния английски са запазени „надпис“, „заглавие“ и „титла на честта“ и се добавят нови. В юридическия

Ирина Димитрова

текст *title* се превежда като „правен титул“ или „право на собственост“ (Балканджиева 1999). Отнася се както към недвижими, така и към движими вещи.

Терминът *fee simple* се използва в общото право и в днешно време означава пълноправна собственост върху недвижим имот – земя и постройки, изградени на нея. Правото на собственост върху земята и постройките се учредява незабавно и е неограничено (Уекс Дефинишънс Тийм, 2023). Терминът е с англо-френски произход. От една страна, етимологията на терминът *fee* е от староанглийската дума *feoh*, която е имала значение както на „пари“, „добитък“, така и на „движима собственост“ (Онлайн Етимолоджи Дикшънъри, 2001-2024). От друга страна, думата *fee* е с произход от старофренската дума *fief* и се свързва с феодалните отношения, когато васалът е получавал феодал (*fief*) или *феодално владение* от своя феодал в замяна на военна или рицарска служба. С разпада на феодалния строй всички феодални владения (*fiefs*) стават със статут *simple* или безусловни. Предполага се, че франкската дума *fehu-od* е имала значение на „недвижим имот, предназначен за разплата“ (Онлайн Етимолоджи Дикшънъри, 2001-2024). Семантична етимологична връзка има и с пан-индоевропейския корен „пеку-“ със значение – „богатство“, „движимо имущество“, „добитък“. Така английският термин *fee* съдържа в семантиката си историята на развитието на идеята за богатство и платежни средства, актуални към отделните исторически периоди от 1300 г сл. н. е. насам. Мерилото за материално богатство се променя, а с него и значението на думата се допълва (пари, добитък, имущество, имот, ценна вещ, възнаграждение, такса, пълноправна собственост), докато в днешно време, с развитието на търговията и икономиката, значенията най-общо се свеждат от една страна, до „такса“, „хonorар“ и от друга, до пълноправна и неограничена собственост върху недвижим имот – *fee simple absolute* или като условна собственост или собственост при условие/с наложено условие – *fee simple conditional*.

АНГЛИЙСКО-
БЪЛГАРСКИ ПРЕВОД
НА ЮРИДИЧЕСКА
ЛЕКСИКА ОТ
СЕМАНТИЧНОТО ПОЛЕ
НА СОБСТВЕНОСТТА

Още един термин в някои държави от общо-правната система (Англия, Уелс, Австралия, Канада, Ирландия и 20 щата от САЩ), който е със значение пълноправна собственост, е *freehold*. За да се счита „фрихолд“ (*freehold*), имотът трябва да е недвижим и собствеността да е учредена за вечни времена. Първоначално терминът възниква през 15 век със значение – „поземлен имот, собственост на свободен индивид“ (*Онлайн Етимолоджи Дикшънъри, 2001-2024*). В „Английско-български юридически речник“ терминът е преведен освен с „неограничена, пълна собственост на недвижим имот“, така и с „неограничено владение“, „неотменно право“ и историческото „свободен от феодални задължения“ (Балканджиева, 1999). Присъства и транскрибиран вариант „фрихолд“ в превод на фразата *estate of freehold* (пак там, 1999).

Dominion е друг правен термин със значение на абсолютна собственост върху вещта, но също се свързва с „господство“, отново в правен смисъл, но в политически и исторически контекст (*Мериъм-Уебстър, n.d.*), като например в изречението „В миналото Британската империя е имала господство (*dominion*) над много страни.“ Във вещното право, от друга страна, терминът е относим както към недвижими, така и към движими вещи. В широк смисъл означава собственост или право на собственост (*Дъ Лийгъл Дикшънъри, n.d.*). По-конкретно, терминът означава пълен контрол над вещта, който включва упражняването на правото на собственост и владението на вещта (Фарлекс, 2003-2024). В общото право дефиницията на понятието като право на собственост върху вещь, което възниква от правото на разпореждане и правото на иск спрямо нея е основана на решение на съда от делото *Biker v. Westcott, 73 Tex. 129, 11 S.W. 157*. Отново в общоправната система, в гражданското право, *dominion* или правото на собственост върху вещь може да се разглежда в опозицията: *proximate* (букв. превод – „близко“) или *remote* (букв. превод – „отдалечено“) (пак там, *n.d.*). При първия вид (*proximate dominion*) правото на собственост включва всички права на собственика – разпореждане, владение и

Ирина Димитрова

ползване. При *remote dominion*, от друга страна, от правата на собственика липсва правото на фактическата власт над вещта, например, когато тя е отдадена под наем или купувачът е получил правото на собственост, но *не и фактическото владение над вещта (Дъ Лийгъл Дикийънъри, n.d.)*.

Един термин, който в семантично отношение е граничен спрямо полето на пълноправната собственост и в юридическия текст по-скоро се намира в полето на владението, е *possession*. Той е обявен с решение на съда от 1914 г. по делото *National Safe Deposit Co. v. Stead*, 232 U.S. 58, 34 S. Ct. 209, 58 L. Ed. 504 [1914] (Фарлекс, 2003-2024) за най-неясната дума в английския език. *Possession* може да означава както собственост, притежание, държане, така и владение. Отнася се и за движими, и за недвижими вещи, както и може да означава „лична вещ“, притежание на дадено лице (*нак там*). Превежда се според контекста, в който се използва. Изредените тук значения са тези, които се използват в юридически контекст. Думата има и значения в общата употреба на езика. При спор относно значението му в англосаксонската правна система, адвокатите се позовават на решението от гореспоменатото дело.

Настоящата статия представя накратко едно от предизвикателствата в английско-българския юридически превод чрез семантичното поле на термините, свързани с пълноправната собственост, а именно – невъзможността за пълнозначно съответствие в превода, обусловена не само от различието на двата езика, но и от това между различните системи на правото и респективно различните култури, чийто разбирания за света се пресичат и разминават в много отношения, а задачата на преводача остава предизвикателството да открие общото и заедно с него да предаде и от различното.

АНГЛИЙСКО-
БЪЛГАРСКИ ПРЕВОД
НА ЮРИДИЧЕСКА
ЛЕКСИКА ОТ
СЕМАНТИЧНОТО ПОЛЕ
НА СОБСТВЕНОСТТА

Библиография

- Балканджиева, Б. (1999). *English-Bulgarian Law Dictionary* Английско-български юридически речник. София: Софи-Р.
- American Heritage® Dictionary of the English Language. (2022). (5th edition). HarperCollins Publishers. Retrieved from <https://ahdictionary.com/word/search.html?q=ownership>
- Berkley Law. (2010). The Common Law and Civil Law Traditions. (T. R. Collection, Compiler). Retrieved from <https://www.law.berkeley.edu/wp-content/uploads/2017/11/CommonLawCivilLawTraditions.pdf>
- Farlex, Inc. (2003-2024). *Dominion*. Retrieved from The Free Dictionary by Farlex: <https://legal-dictionary.thefreedictionary.com/dominion>
- Farlex, Inc. (2003-2024). *Possession*. Retrieved from The Free Dictionary by Farlex: <https://legal-dictionary.thefreedictionary.com/Possession+versus+Ownership>
- Harper, D. (2001-2024). *Online Etymological Dictionary*. Retrieved from <https://www.etymonline.com/search?q=title>
- Harper, D. (2001-2024). *Online Etymological Dictionary*. Retrieved from <https://www.etymonline.com/word/fee>
- Harper, D. (2001-2024). *Online Etymological Dictionary*. Retrieved from <https://www.etymonline.com/word/freehold>
- Merriam-Webster. (n.d.). *Dominion*. Retrieved April 5, 2024, from Merriam-Webster.com dictionary: <https://www.merriam-webster.com/dictionary/dominion>
- The Law Dictionary*. (n.d.). Retrieved April 7, 2024, from Your Free Online Legal Dictionary. Featuring Black's Law Dictionary, 2nd Ed.: <https://thelawdictionary.org/dominion/>
- The People's Law Dictionary by Gerald and Kathleen Hill. Fine Communications. ALM Global, LLC, 2024. Retrieved August 13, 2024 from <https://dictionary.law.com/Default.aspx?selected=634>
- Wex Definitions Team. (2023, July). *LII Legal Information Institute*. Retrieved August 13, 2024, from Cornell Law School: https://www.law.cornell.edu/wex/fee_simple